

Poesia per estimar els arbres

La presència dels arbres a la poesia és tan vella com la mateixa poesia. L'analogia "arbre-persona" ha estat una constant al llarg de la història de la humanitat i a totes les llengües ha desplegat un bon nombre de comparacions, dites, etc. A casa nostra, "dormir com un soc", "fer-hi arrels", "estar a la figuera" o "ser fort com un roure"... en serien alguns exemples. Dins de la literatura catalana els poemes al voltant d'arbres han fet fortuna. Fins i tot se n'ha publicat un llibre¹ recentment. Grans autors de tots els temps han escrit sobre aquests gegants adormits. Qui no recorda "El pi de Formentor" de Costa i Llobera, "L'olivera mallorquina" de Pons i Gallarza, "Desolació" de Joan Alcover o "La fageda d'en Jordà" de Joan Maragall? També actualment alguns poetes han centrat part de la seva producció en la relació entre l'home i la terra, tot sovint representada mitjançant els arbres, com és el cas de Perejaume, amb un llibre de títol emblemàtic: *Obreda*².

En moments en què la pèrdua de boscos per l'erosió del sòl, la desforestació, els incendis, l'especulació, etc. és un tema que preocupa i del qual se'n parla tot sovint, val la pena d'aprofitar aquest material poètic per insistir sobre la necessitat d'estimar els arbres, conèixer-los, tenir-ne cura, etc.³

Volem plantejar aquí una proposta didàctica a l'entorn dels arbres encaminada a un millor coneixement de la naturalesa, al desenvolupament d'una actitud de salvaguarda i protecció del patrimoni natural i alhora a l'enriquiment del llenguatge, a la millora de les habilitats lingüístiques, al creixement de la creativitat i al desenvolupament del gust estètic.

Pel tipus de poemes triats i activitats plantejades, l'hem situat en el cicle superior de primària. Tot i que alguns textos pertanyen clarament a l'anomenada "poesia infantil" (com els de Lola Casas i Joana Raspall), el ja clàssic "L'arbre vell" de Marc Granell s'ha treballat amb magnífics resultats tant amb infants com en adolescents. A aquesta petita selecció "catalana", hem volgut afegir dos poemes de "fora": un de la poeta libanesa-francesa Vénus Khoury-Ghata que ens permetia lligar emocionalment l'alumnat amb el que diu el poema. I un altre de la italiana Vivian Lamarque, que ens facilitava la introducció d'un tema com el del comportament que cal tenir envers la natura mitjançant la identificació necessària entre el lector i allò que s'esdevé en el poema⁴. Els criteris de selecció han estat la importància del tipus de missatge que es donava al voltant dels arbres, la facilitat de comprensió combinada amb la qualitat i el lirisme, així com una certa

---

¹ Victòria Solina i Jordi Bigues. *Els arbres a la poesia catalana*. València: Edicions 3 i 4 (Col·lecció El grill), 2007.

² Perejaume. *Obreda*. Barcelona: Edicions 62 (col·lecció Poesia, 77), 2003.

³ Cal destacar en aquest aspecte la tasca desenvolupada pel blog "Amics arbres": <http://amicsarbres.blogspot.com>, que té en compte tant els aspectes científics com els literaris.

⁴ Teniu els poemes al final de l'article i també les seves referències bibliogràfiques. Tots han estat extrets del web www.viulapoesia.com. Allà hi trobareu enllaços amb webs dels poetes, propostes didàctiques per a cadascun dels poemes, la lectura dels poemes catalans i els comentaris dels mateixos poetes.

varietat (des de València a Itàlia i França, passant pel Principat), a fi de fer veure que el tema és universal. D'altra banda, hem partit de textos contemporanis, per poder-nos acostar més als lectors i per la facilitat de tenir gravacions d'alguns poetes.

La seqüència didàctica

Fase prèvia: generar la motivació inicial

Distribuïm aquesta seqüència en tres fases, tot procurant crear unes condicions bàsiques per a la motivació⁵, element que considerem imprescindible per l'èxit de qualsevol proposta.

En primer lloc, llegirem el poema "La forêt a peur / El bosc té por" de Vénus Khoury-Ghata. Creiem convenient que el/la mestre/a faci primer una lectura en veu alta del poema, aclareixi qüestions lèxiques si cal i a continuació estableixi un diàleg amb els nens i nenes: Quines coses fan por al bosc del poema? A què es refereix el poema quan diu "l'ombra de la seva cella sobre el llac"?

Un cop s'ha parlat una mica del significat, es faran cinc grups i es repartiran els arbres protagonistes del poema. Amb ajuda de l'enciclopèdia o d'internet, els alumnes hauran d'esbrinar les característiques de cada arbre i dibuixar l'escena que cadascun representa dins del poema. Després hi poden escriure a sota els versos corresponents i enganxar els dibuixos a la paret tot formant un bosc.

Tot seguit, el/ la mestre/a iniciarà un diàleg al voltant de les pors a la nit: Quines són les pors que els alumnes tenen? Han estat mai a un bosc a la nit? Quins sorolls hi ha? Fan por? Per què? Es tracta que tots expliquin les seves experiències, de manera ordenada, i que, gràcies a compartir les vivències, puguin comprendre que la por a la nit és ben comuna i que, parlant-ne uns amb els altres, poden arribar a vèncer-la.

Per acabar, creiem convenient llegir altra vegada el poema, però aquesta vegada en francès i que, amb el text al davant, els alumnes indiquin després quines paraules han entès, quines eren més properes al català, si sonava bé el poema, etc.

També dins d'aquesta fase, llegirem el poema "La rel" de Joana Raspall. En aquest cas, el podem escoltar en la veu de l'autora (a http://www.viulapoesia.com/pagina_4.php?tipus=1&subtipus=1&itinerari=5&idpoema=101). A continuació, farem tres activitats, dues per estimular la creativitat i el gust estètic i la del mig, per pensar una mica:

1. L'autora diu que la rel de l'arbre no sap que estima les branques perquè fan ombra, escalfen, etc. Què et sembla si li donem la volta al poema? Provem-ho? Pot començar així: *Les branques de l'arbre no saben / que jo li estimo la rel / perquè ...* Ara tu has d'imaginar què és el que les branques no saben de l'arrel.

---

⁵ Seguim aquí les fases descrites al llibre de Zoltán Dörnyei, *Estratègies de motivació a l'aula de llengües*. Barcelona: Editorial UOC, 2008. Traducció de Yannick Garcia Porres.

2. Els arbres ens són de gran utilitat per a les persones. Feu grups de quatre i escriviu totes les coses bones que ens donen i que el poema recull. Tot seguit, afegiu-hi d'altres que se us acudeixin. Poseu-ho en comú, després, amb els altres grups.
3. Les arrels són la part de l'arbre que no veiem, però que li donen vida. D'altra banda, quan sobresurten de la terra i les podem contemplar, ens adonem que tenen una forma molt bonica. Molts artistes les han fetes servir en les seves obres combinant-les de vegades amb altres materials, per donar-los nous significats o ressaltar la seva bellesa. Mira les obres que tens aquí a sota i escull-ne una. Descriu molt breument què hi veus i per què t'agrada. Després, posa-ho en comú amb els companys. A veure si heu coincidit.

Salvador Juanpere, Cor i arrels d'avellaner, 1987

Sergi Quiñonero, 2003

José Pablo Arriaga, Sustraia (arrels), 2007

Fase central: Conscienciar, reflexionar i protegir la motivació (...i els arbres)

Dins d'aquesta segona fase, l'eix seran els poemes de Marc Granell i de Vivian Lamarque, amb un missatge ecologista molt clar. Les activitats que proposem són les següents:

1. Llegeix en silenci "L'arbre vell" i després escolta'l en la veu del poeta (http://www.viulapoesia.com/pagina_4.php?tipus=1&subtipus=1&iterari=1&idpoema=118).
2. Busca i escriu les paraules o locucions que expressen la tristesa, la pena de l'arbre.
3. Llegeix ara "Caro albero meraviglioso / Estimat arbre meravellós". Hi veus alguna semblança amb "L'arbre vell"? Observa també l'original italià i compara les paraules.
4. El començament d'aquest poema italià sembla una carta. Qui l'escriu? Quin n'és el motiu? Com imagines que és la persona que s'adreça a l'arbre? De quina edat, de quin sexe, com és, etc.? Fes-ne una breu descripció. Contrasta-la després amb la dels companys i comproveu si són iguals o diferents.
5. A continuació i, per grups, haureu de triar una de les dues propostes escrites següents. Agrupeu-vos després segons la selecció que hagueu fet:

- a. Imagineu que al carrer on viviu hi ha un arbre com el descrit al poema de Granell i us assabenteu que el volen tallar per fer un aparcament per a motos. És clar, vosaltres no ho trobeu bé i decidiu escriure una carta de protesta als responsables de l'ajuntament del vostre poble o ciutat. En grups de quatre, redacteu una carta exposant els motius pels quals creieu que no han de tallar l'arbre i aportant altres solucions per a l'aparcament. Per als vostres arguments, us podeu aprofitar, si voleu, de les opinions de Marc Granell a "El poeta diu" (http://www.viulapoesia.com/pagina_8.php?tipus=1&subtipus=1&itinerari=1&idpoema=118).
- b. Quan aneu a passejar pel bosc, trobeu sovint llaunes de refresc, plàstics o altres deixalles que segur que no es descompondran... Per desgràcia hi ha molta gent incívica que no es preocupa de recollir allò que embruta. Què passaria si tothom fes igual? En grups de quatre, feu propostes per evitar que la gent llenci coses al bosc. Envieu-les després, en forma de carta, a l'alcalde d'un poble rodejat de boscos meravellosos.

Fase final: arrodonir l'experiència i sensibilitzar

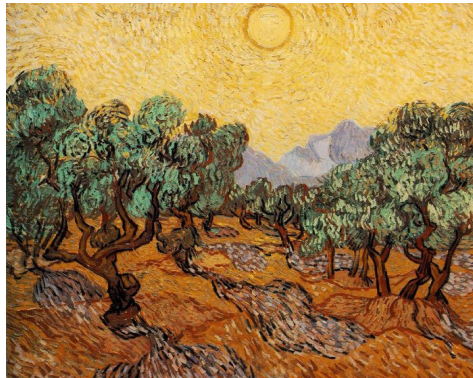
Per acabar, hem pensat una activitat més relaxant que faci acabar la seqüència al voltant dels arbres amb bon gust de boca. Llegirem el poema de Lola Casas i a continuació farem fer les activitats següents:

- 1 Què són les merles? Quina mena d'animals són? De quin color? On viuen? De què s'alimenten? Com es comuniquen? Intenteu solucionar aquestes preguntes per parelles. Us serà molt útil per entendre el poema. Feu el mateix amb el cedre del Líban. Com és de gran? Per què se li diu "del Líban"? Quins fruits dóna? Té les fulles perennes o les té caduques?
- 2 Amb tota la informació recollida torneu a llegir el poema. Ara segur que l'enteneu molt millor, oi? Expliqueu-vos què diu els uns als altres, amb les vostres paraules.
- 3 Escolteu els comentaris que Lola Casas fa a "el poeta diu" (http://www.viulapoesia.com/pagina_8.php?tipus=1&subtipus=1&itinerari=1&idpoema=112) sobre aquest "cedre del Líban" i indiqueu si hi afegiríeu alguna cosa a la vostra explicació anterior.
- 4 Si agafeu els retoladors i hi poseu una música de fons– per exemple el [Concert núm. 21 de Mozart](#) (banda sonora de la pel·lícula Elvira Madigan) – que us inspire, podríeu copiar el poema en un full, fer-hi un dibuix ben bonic del cedre de la plaça i de les merles, i després penjar-lo al suro del passadís de l'escola perquè tothom que hi passi pugui gaudir-ne.
- 5 Els arbres han inspirat molts quadres al llarg de la història. Segons l'època, l'autor, la intencionalitat... cadascun reflecteix uns sentiments diferents. Fixeu-vos bé en aquests que hi ha aquí sota. Quin us agrada més? Quines sensacions us desperta cadascun? De quins arbres es tracta? Per grups, trieu-ne un, contrasteu els sentiments que us ha desvetllat i intenteu buscar-ne el perquè. Busqueu informació sobre el

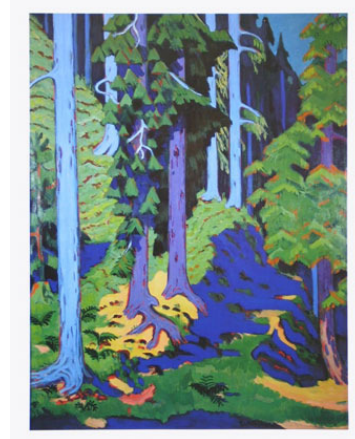
tipus d'arbre que és i on el podem trobar. A continuació situeu-los en un mapa de Catalunya.

Joaquim Vayreda
La fageda, 1868

Vicent Van Gogh
Les oliveres, 1889

Ernst Ludwig Kirchner
Dintre del bosc, 1937

D'aquesta manera, creiem que haurem aconseguit fomentar unes actituds positives envers la natura: d'estima per als arbres i de conducta cívica i respectuosa amb el medi. I al mateix temps, haurem aprofundit en la comprensió lectora, en l'expressió oral i escrita, i, si a sobre hem aconseguit que s'ho passessin bé, haurem donat un pas més en el desenvolupament del gust i de la sensibilitat estètica. Fins i tot podem sorprendre'ns dels resultats. Fent una analogia amb "Some trees" de John Ashbery: "Són sorprenents: s'uneix / Cadascun amb el seu veí, com si parlar / Fos una acció estàtica. / Disposats casualment / Per trobar-se tan lluny, aquest matí, / Del món com si estiguéssim d'acord / Amb ell, tu i jo / De sobte som allò que els arbres proven / De dir-nos que som: / Que el simple fet que siguin allà / Vol dir alguna cosa; que aviat / Podrem tocar, estimar, explicar"⁶.

Glòria Bordons

Professora Titular de Llengua i Literatura Catalanes a la Facultat de Formació del Professorat de la Universitat de Barcelona

Annex 1: Els poemes

<p>La forêt a peur</p> <p>Une forêt peureuse panique à la vue du soir Tout l'angoisse les cris des chouettes leur silence Le regard froid de la Lune et l'ombre de son sourcil sur le lac Le bouleau claque des dents en se cachant derrière le garde-champêtre Le frêne s'emmitoufle dans son écorce</p>	<p>El bosc té por</p> <p>Un bosc poruc s'esparvera quan ve la nit Tot l'angoixa els crits de les òlibes llur silenci L'esguard fred de la lluna i l'ombra de la seva cella sobre el llac El bedoll pica de dents</p>
--	---

⁶ John Ashbery. *Alguns arbres*. Barcelona: Edicions 62, 2008. Traducció de Melcion Mateu.

<p>et retient sa respiration jusqu'au matin Le pin essuie sa sueur et appelle son père le pin parasol La tête entre les jambes le saule pleure à chaudes feuilles et fait déborder le ruisseau Le roseau qui ne le quitte pas des yeux l'entend supplier le ver luisant d'éclairer les ténèbres Seul le chêne garde sa dignité à genoux dans son tronc il prie le dieu de la forêt de hâter l'arrivée du jour</p> <p>Vénus Khoury-Ghata, <i>La voix des arbres</i>, 1999</p>	<p>tot amagant-se darrere el guardabosc El freixe s'acotxa en la seva escorça i conté la respiració fins al matí El pi s'eixuga la suor i crida el seu pare el pi pinyer Amb el cap entre les cames el salze plora a fulla viva i fa desbordar el rierol La canya que no li treu l'ull de sobre el sent com demana a la cuca de llum que il·lumini les tenebres Només l'alzina conserva la dignitat agenollada en el seu tronc demana al déu del bosc que s'afanyi a fer venir el dia.</p> <p>Traducció de Pere Galceran-Uyà</p>
<p>La rel</p> <p>La rel de l'arbre no sap que jo li estimo les branques perquè fan ombra a l'estiu, i l'hivern, al foc escalfen; perquè puc collir-hi flors i quan té fruita, menjar-ne.</p> <p>I no li prenc res de franc! que quan està assedegada i els núvols passen de llarg, sóc l'amic que li dona aigua.</p> <p>Joana Raspall, <i>Versos amics</i>, 1998</p>	<p>Cedre del Líban</p> <p>Potser eres estranger, però les merles del barri, trobant-te ben adient, t'han pres fent un gran xivarri. Sense demanar permís, tal com els toca de ser, han llogat el teu brancatge per posar niu a recer. I tu, tranquil i amable, tot alçat i presumit, vius feliç allà a la plaça amb música de dia i nit!</p> <p>Lola Casas, <i>Poemes i cançons de les quatre estacions</i>, 2003</p>
<p>L'arbre vell</p> <p>En la ciutat hi ha una plaça i en la plaça un arbre vell. En l'arbre hi ha la tristesa de saber que és el darrer. Abans n'hi havia molts d'altres, ara tan sols queda ell com un record que s'apaga entre el ferro i el ciment. Diuem que volen tallar-lo, que molesta, que el seu verd trenca l'estètica pura dels edificis que té voltant-lo, voltors altíssims a punt de menjar-se el cel. Que al lloc que ocupa podrien aparcar vint cotxes més. Que és la casa on s'arreceren centenars de bruts ocells que ningú recordaria si no fos perquè viu ell...</p> <p>En la ciutat – algú conta – hi havia fa molt de temps un arbre gran i molt trist que se sabia el darrer i plorava fulles grogues en la tardor, i a l'hivern es despullava i cantava estranyes cançons al vent. Quan venia primavera despertava les arrels, oblidava un poc la pena</p>	<p>Caro albero meraviglioso</p> <p>Caro albero meraviglioso che dal treno qualcuno ti ha tirato un sacchetto di plastica viola che te lo tieni lì stupito sulla mano del ramo come per dire «cos'è questo fiore strano speriamo che il vento lo porti lontano», ci vediamo al prossimo viaggio ricorderò il numero del filare, il tuo indirizzo, ho contato i chilometri dopo lo scalo-merci arrivederci</p> <p>Vivian Lamarque, 2004</p> <p>Estimat arbre meravellós</p> <p>Estimat arbre meravellós que des del tren algú t'ha llançat una bossa de plàstic de color lila que la tens allà</p>

<p>i obria el somriure verd que en estiu era rialla que et feia sentir-te bé quan, fugint del sol, entraves en el cercle tou i fresc del seu regne que assetjaven cotxes, finques, fum, diners.</p> <p>Quan el tallaren plovia. Ja no he vist ploure mai més.</p> <p>Marc Granell, <i>L'illa amb llunes</i>, 1993</p>	<p>tot sorprès damunt la mà de la branca com si diguessis «què és aquesta flor estranya tant de bo el vent se l'endugui lluny», ens veurem el proper viatge recordaré el número de la filera, la teva adreça, he comptat els quilòmetres des de l'estació de mercaderies a reveure</p> <p>Traducció de Pere Galceran-Uyà</p>
---	--

Referències bibliogràfiques dels poemes:

KHOURY-GHATA, Vénus: "La forêt a peur / El bosc té por". *La voix des arbres*. Paris: Ed. de le Cherche-midi, 1999.

RASPALL, Joana: "La rel". *Versos amics*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.

GRANELL, Marc: "L'arbre vell". *L'illa amb llunes*. València: Ed. Tabarca Llibres, 1993.

LAMARQUE, Vivian. "Caro albero meraviglioso". *Poesie 1972-2002*. Milano: Mondadori, 2004.

CASAS, Lola: "Cedre del Líban". *Poemes i cançons de les quatre estacions*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003.

Referències de les imatges:

Salvador Juanpere: "Cor i arrels d'avellaner", 1987.

Sergi Quiñonero: Sense títol. *Virus*. Barcelona: Edicions fets a mà, 2005.

José Pablo Arriaga: "Sustraia" (arrels), 2007. Instal·lació realitzada a Machilly, França.

Joaquim Vayreda: "La fageda". Catàleg *L'Escola d'Olot*, Museu Comarcal de la Garrotxa i Fundació la Caixa, 1993.

Vicent Van Gogh: "Les oliveres". The Minneapolis Institute of Arts .

Ernst Ludwig Kirchner: "Dintre del bosc". Col·lecció privada. Thalwil, Suïssa.